

Kvælertag på dannelsen

Af Jens Raahauge

Efter at lærerne nu bliver sat mere fri i opfyldelsen af læringsmålene, skal dannelsen atter på dagsordenen og knyttes med et snuptag til de fastsatte kompetencemål. Men det lyder snarere som et kvælertag. Alle har nu indset, at læringsmålstyringen var et korset, der som alle andre snørliv fjernede ilten fra de korsettede. Derfor skal der nu løsnes. Men problemet med snørliv, spidse sko og andre kropsbegrænsere er, at skelettet tilpasser sig og degenererer. Derfor kan man ikke bare løse op. Vi må se på konteksten. Hvordan kompenserer vi eller ligefrem genopbygger de deformerede ribben og de forknystede fødder?

Tilsyneladende har man fundet en løsning ved at koble de kompetencemål, som fortsat eksisterer, sammen med dannelsen. Men det er jo bare et plaster på et skelet! Man har jo ved udskiftningen af undervisningsmål med læringsmål kogt skelettet rent for kød.

Den gode underviser har altid haft elevernes læring for øje, men altså også så meget mere, nemlig elevernes dannelse og dermed tilknytning til et fællesskab. Ved en fokusering på læringsmål kan man ganske rigtigt lade hver enkelt elev berige sig med en række kompetencer. Og det er fint for eleven og for arbejdsmarkedet. Men det har jo ikke noget med dannelse at gøre, i hvert fald ikke i ordets oprindelige brug i dansk skoletradition i særdeleshed og i filosofien i almindelighed.

I det Styhrske Cirkulære fra 1899 anvendes betegnelsen Aandsdannelse som noget grundlæggende for undervisningen; altså en fornemmelse for, at der er noget uden for en selv, der er større end en selv. Opnåelse af en sådan fornemmelse har været bærende i den danske skole siden og frem til den reform, som pt er grundlaget for lærernes arbejde. Men opnåelsen har været nøje knyttet til undervisningen, fordi det at undervise rummer andre aspekter end elevernes læring og opbygning af kompetencer.

Undervisning har selvfølgelig som et af sine mål, at gøre eleverne klar til at klare sig på arbejdsmarkedet, men langt vigtigere at bidrage til udvikling og fastholdelse af et samfund, hvor hver enkelt har blik for, at der findes andre, som skal behandles, som vi selv ønsker at blive behandlet. Det er i øvrigt det, der må være kernen i UNICEFs rettighedsskoler, hvor nogle mener, at

børn skal lærer deres rettigheder at kende. Ja, det skal de, men især for at blive bevidste om, at alle de andre har de samme rettigheder. At tro, at alt handler om mine rettigheder, er i familie med, at det gælder om, at jeg udvikler de højeste kompetencer. Men kompetencebegrebet er kun halvfætter til rettighederne, for kompetencer er knyttet til den enkelte, mens rettigheder kun har mening, når de omhandler alle individerne i fællesskabet.

Dannelsen skal forstås som fornemmelsen for, oplevelsen af eller indsigten i, at der er noget væsentligt uden for mig selv, at jeg er knyttet til andre i et fællesskab. Derfor er kompetencer og dannelse umage par, og derfor var filosofen Peter Kemp i sit generøse hjørne, når han betegnede læringsmålstyringen og kompetencetænkningen som halvdannelse. For den er vel nærmere misdannelse, om den står alene. Kun en frisættelse af undervisningen kan rumme dannelsen og sætte det, som eleverne lærer i et større perspektiv. Vi holder vel ikke skole for børnenes skyld, men for fællesskabets skyld.

At koble dannelsen og kompetencetænkningen sammen er at udsætte dannelsesbegrebet for det kvælertag, som tidligere er blevet andre farlige begrebers som fx kreativitetens skæbne. De åndløse formår at elske til døde. Men gode undervisere kan vække til live!

De privatpraktiserende lærere

Deprivatisering af lærerarbejdet er blevet et omdrejningspunkt i debatten om udvikling af skolen. Men det er i bund og grund et præcist undertrykkelsesbegreb. I den seneste tid har jeg haft det berigende arbejde at skulle læse nogle af årets bedste diplomprojekter. Hvor er der mange overvejelser, der vil skolen og dens elever det godt! Men et begreb går igen og igen, og det er slående, for det må jo betyde, at det ikke er opfundet af en enkelt studerende, men at det indgår centralt i undervisningen. Det drejer sig om ordet 'deprivatisering', som vel er et forsøg på en videnskabelig ophøjelse af den politiske professionsmobning, der gemmer sig bag udtrykket 'den privatpraktiserende lærer'. OG HVEM HAR EGENTLIG 'OPFUNDET' DET PROFESSIONSNEDGØRENDE BEGREB???

For nogle år siden fik jeg til opgave at lave en bog om 'dansklæreren'. I den forbindelse talte jeg med en del elever, men endte med at ty til danske forfatteres beskrivelser af deres oplevelser med faget og dets udøvere. Det blev til bogen 'Med varsomhed og vovemod'. Det, der var et gennemgående

træk i beskrivelserne af den gode dansklærer, var en oplevelse af, at undervisningen blev drevet af et personligt engagement i og til stoffet.

Da jeg viste en 9. klasse nogle af de lærerhyldestdigte, som amerikanske elever kan finde på nettet og indsætte deres lærers navn i, udbrød en af eleverne, at "man kan da ikke give en personlighed sådan noget upersonligt"! Læg i øvrigt mærke til, at alle indstillinger fra elever, forældre og andre til Politikens pris som årets lærer er båret af beskrivelser af personligheden! At læreren har arbejdet alene, har været et organisatorisk vilkår for de fleste, og det er da en berigelse, at der bliver givet muligheder for at samarbejde og inspirere hinanden. Så i virkeligheden handler øvelsen om, at man ønsker at 'cooptimere' lærerarbejdet.

Men hvorfor anvender man så det nedgørende og negativt ladede 'deprivatisere'? Måske af ubetænksomhed, men snarere af en tænkning, der er en parallel til kompetencetænkningen i Fælles Mål: Personlighed er et ustyrligt begreb, som kan mærkes, men ikke måles. Ved at opgive en væsentlig sondring og lade som om 'privat' og 'personlig' er synonyme får man skovlen under den ikke-instrumentelle lærer, som ganske givet er vanskeligere at styre - men, ved jeg, sjovere at lede. Anslaget mod den personlige lærer, som i mange tilfælde gøres mere ansvarlig for aftalen i teamet end for involveringen i stoffet, giver selvfølgelig mindre engageret undervisning, hvor læreren formår at styre sig.

Men udnyttelsen af lærerens upersonlige arbejde stikker også sit fjæs frem, når lærere bliver bedt om at dele deres forløb. For hvor er der mange forløb, der tilsyneladende er fagligt ufuldstændige! Men er de så et retvisende billede på en ringe undervisning? Måske i nogle tilfælde, men almindeligvis har de været det stillads, som har beriget eleverne og deres læring, fordi det har været holdt sammen af lærerpersonligheden.

Lad os hylde skolens mange personligt praktiserende lærere, som er dem, der skaber liv, undren og mening i skolen.